

Böcker

Jane Miller:

Den befriande åldern – tankar om att vara gammal

Översättning: Urban Jürgensen
Ordfront förlag, 2012

Vad är det som ingen vill vara men de flesta vill bli? Rätt svar: Gammal.

Alternativet är avskräckande. Allt fler blir också riktigt gamla och det är därför klokt att skaffa sig kunskap om denna ålder. Hur får man ut maximalt av den tid man har kvar? Vad kan man vänta sig under sina sista år i livet?

Den brittiska författaren och språkläraren Jane Miller är mycket lämpad som följeslagare in i ålderdomen. Hon är trevlig och lärd och skriver osentimentalt om vad som händer då man blir gammal. Själv är hon ett exempel på att man kan leva ett gott liv även som åttioåring, trots begränsad rörlighet, glömska och diverse krämpor.

Miller börjar dagen med en simtur. Hon läser dagligen några sidor ur Tolstoj's *Anna Karenina*, på ryska. Hon träffar vänner, njuter av barnbarnen, läser och skriver och minns, långt tillbaka i tiden, klänningar hon haft på sig, tyger och föremål, smått som stort. Hon minns också vänner som dött eller försvunnit in i demensens dimma. Smärtsamt är det också att förlora allt fler föråldrade, att vara beroende av hjälpmedel, piller och tröttsamma sjukvårdsbesök. Hon slår fast att ålderdomens smärtor ofta inte får någon diagnos, och tack och lov inte heller förebedar någon all-

varlig sjukdom. Att konstatera att man alltmer liknar sina föräldrar, eller rent av utvecklas till att bli sina föräldrar, är inte enbart angenämt.

Elsie Johansson konstaterar i sitt läsvärda förord att hon och Jane Miller är jämnåriga, men från helt olika uppväxtmiljöer och klasser. Dock är det mycket som förenar: "Oavsett status, befinner vi oss alla i ett tillfälligt varande mellan två givna punkter: Födelsen och Döden. Så enkelt. Vi kommer och vi går ... Vi trevar oss fram ... Att leva utan att ha döden som utväg vore outhärdligt!"

Jane Miller är mycket beläst och referenserna till böcker som berör ålderdomen blir väl omfångsrika. Boken skulle ha vunnit på att ha kortats ner.

Invändning till trots är boken mycket läsvärd och hoppingivande. Miller tycker att det är minst lika bra att vara gammal som det är att vara medelålders, och bra mycket bättre än att vara ung. Känslan av att slutet står för dörren gör att livet känns mer angeläget och strukturerat, säger hon. Inte ens kapitlet om döden känns tungt. Hon hänvisar till författaren Turgenjev som i *Fäder och söner* låter Bazarov säga på sin dödsbädd: "Döden är ett gammalt skämt, men ändå lika ny för var och en av oss".

Elisabet Finné
läkare

Ellen Merete Wilkens Finnseth:
Mörkersyn. En vandring med Job
Översättare: Mikael Löwegren
Gaudete Förlag, 2012.

Mörkersyn är, precis som titeln antyder, en bok som handlar om det svåra i li-

vet. Jag har läst den om och om igen. Och varje gång känner jag att den kräver något extra av mig. Hur ska jag kunna presentera denna bok på ett sätt som gör den rättvisa?

Till sitt format är detta en liten bok, endast 109 sidor, men innehållet är mäktigt. Författaren är socionom och religionshistoriker och hon har läst Jobs bok och låtit honom bli följeslagare genom något, som av allt att döma är en livskris. Men Finnseth delger inga privata detaljer, hon låter oss inte veta vad för sorts smärta hon kämpar med. I stället har hon slipat fram iakttagelser och känslodjup som varje människa kan känna igen sig i. Upplevelser av gränslös förtvivlan när något obegripligt ont drabbar oss.

Boken är indelad i tre avsnitt: Skymning, Natt och Gryning. Därigenom kan vi följa en process, som också svarar mot de olika faser som beskrivs i Jobs bok. Men medan Jobs bok slutar på ett överraskande sätt med att ordningen på något obegripligt sätt återställs, så utmynnår *Mörkersyn* snarare i en insikt att det är själva kampen som leder till mänsklig mognad och avklarad visdom. Författaren låter oss dela den namnlösa smärtan som ger oss just mörkersyn, ett särskilt sätt att se på livet. Hon gör det med ett poetiskt och vackert språk, och vi anar att tragedier är ofrånkomliga delar av livet, något vi inte kan undkomma.

Den här boken skiljer sig mycket från den våg av självhjälpslitteratur, som vi sett under de senaste decennierna. I dessa propageras för att var och en kan lösa sina egna problem, genom att tillämpa praktiska råd och positivt tänkande. Lidandet är ovärdigt nutidens kompetenta individualist, där var och en ska vara "sin egen lyckas smed". I bjärt kontrast till denna människosyn, pekar Finnseth på hur människan har förmåga att genomleva, uthärda, brottas med det svåra, möta sin Gud och först då bli mänsklig helt och fullt.

I **inledningen** till boken ges en läsanvisning som nog bör tas på allvar. Jobs bok är kanske omöjlig att tränga in i om man inte själv har snuddat vid något av den kamp som sätter hela existensen på spel. Och detsamma gäller denna bok, som ger en utmärkt illustration av hur Bibelns texter kan hjälpa oss att finna ord, en inre dialog när allt omkring oss brister.

Gunilla Maria Olsson
psykolog

Eléonore Mercier:
Han bara slog och slog
Översättning: Anna Säflund-Orstadius
Elisabeth Grate Förlag, 2011

Eleonor Mercier jobbar som jourtelefonist på en organisation mot kvinnomisshandel. Under sjutton år skriver hon ner första meningarna i varje samtal som hon tar emot. Det blir en text som består av 1653 meningar i en otäck kör av röster som vittnar om brutala övergrepp. Boken kom ut 2010 i Frankrike och rönt där stor uppmärksamhet.

Man kan knappast kalla boken en roman. Inte heller är den en essä. Den är definitivt ingenting man vill läsa. Utan att beskriva eller kommentera kommer man som läsare närmare en verklighet man helst vill slippa lära känna. Ändå beskrivs här ett samhällsproblem som finns inom alla klasser och grupper. Också i Sverige dör ett skrämmande antal kvinnor varje år till följd av misshandel i hemmet.

Boken är tunn, knappt hundra sidor och förvånande nog ges också uttryck för kärlek förutom rädsla, utsatthet

och skam i dessa dramer som utspelar sig i hemmen, inom och utom äkten-skapet. Det gemensamma är att det är kvinnor, unga och gamla, och barn som drabbas.

Den nakna texten och det avskalade språket, blir nästan till en outhärdlig läsning. Detta är inte en bok man kastar sig över, men efter läsningen har man fått insikter som ändå känns nödvändiga och viktiga.

Elisabet Finné

Anders Piltz:
Den signade dag: den nordiska dagvisans ursprungsfunktion. Texter, analyser, hypoteser.
Artos & Norma bokförlag, 2012

Jag var bara sju år gammal när jag stiftade bekantskap med Nils Holgerssons underbara resa. Boken inleds med första strofen av Dagvisan "Den signade dag". Versraderna tycks mig fyllda med glädje inför Guds majestät och med ödmjuk förtröstan. Vacker tycktes mig visan redan då och än kärare blev den när jag lärde känna melodin.

Som uttryck för innerlig medeltida fromhet har Dagvisan varit älskad genom många århundraden i Sverige och Danmark-Norge (det har även funnits en isländsk version). Dagvisan har adapterats till skiftande tidsepokers tankar vilket också betytt att den alltid känts angelägen och inte dött bort ur sinnena. "Den signade dag" har nått våra dagar som ett levande stycke nordiskt katolskt gudstjänstliv.

I min skolpsalmbok stod hänvisningen "Sv. handskr. omkr. 1450",

gammalt nog för att sätta fantasin i rörelse. Folklivsforskaren Hyltén-Cavallius ville se ett förkristet ursprung till "Den signade dag". En annan forskare har tolkat "signad" som kommet ur "signelse", försedd med speciell betydelse av magisk art.

Jag kan inte tänka mig en lämpligare författare till denna skrift än Anders Piltz, biskopsvikarie för gudstjänstlivet i stiftet, dominikanbroder och professor i latin.

Referenser för en skrift av detta slag serveras inte på bricka och man imponeras av bredden hos det källmaterial Piltz presenterar. Hur har han nått kännedom om alla dessa senmedeltida noter och anteckningar med andligt innehåll, någon gång i heterogent sällskap med anvisningar om hur man gör krut och tillverkar fyrverkeripjäser?

Författaren ger en inblick i katolsk tro som folkreligion med djupa bibliska rötter, till exempel i kommentaren om de tallösa lovprisningarna. Ett annat drag av medeltida fromhet är den hängivenhet som hostian visas. Om ursprunget till begynnelseversen "Den signade dag" och den spröda folkviseliknande melodin lanserar Piltz en hypotes, för mig det mest spännande avsnittet av hans analys. Jag lyssnade omgående till hans referens och jag tror på hans resonemang.

Lika tänkvärd är hypotesen att "Den signade dag" haft sitt upphov i Vadstena och att pilgrimer spridit den till andra nordiska länder. Dagvisan skulle alltså ge uttryck för Heliga Birgittas vitalisering av andligt liv i Norden. Vi borde få höra den oftare i katolskt gudstjänstliv. Piltz ser två användningar av Dagvisan som kan svara mot dess ursprungliga funktion, dels som processionshymn, dels och kanske framför allt som *post-communio* att sjungas efter kommunionen. Det tillkommer oss i nutiden att föra "Den signade dag" vidare.

Staffan Mörling
Fil. lic. etologi